

Taal toezicht

Taaltoezichthouder Joost Swanborn let op de taal van de handhaver, vergunningverlener en beleidsmaker. Dit keer: het belang van spaties.

Ook behoefte aan een kritische blik op uw teksten? Mail ze naar ingrid@ps-produkties.nl onder vermelding van 'Taaltoezicht'. Per post mag ook: Redactie HandHaving, t.a.v. I. Spijkers, postbus 2649, 8901 AC Leeuwarden.

Tekst: Joost Swanborn

Hoe schrijf je 'lange termijn investering'? Wat is het verschil tussen 'ten minste' en 'tenminste'? Is 'los geld' iets anders dan 'losgeld'? Kortom: wanneer schrijf je woorden los en wanneer aan elkaar?

De regel is simpel: volgens de *Woordenlijst Nederlandse taal* (2005) moeten we samenstellingen aaneenschrijven. Overheidsinstanties moeten zich houden aan dit 'Groene Boekje'. Zo'n samenstelling is een combinatie van woorden die een eenheid vormt: *vuilcontainer*, *subsidiebedrag*, *vergunningverlener*, *beleidschrijver*. In theorie kun je woorden onbepakt uitbreiden: *WABO-vergunningverlener*, *WABO-vergunningverlenerskantoor*, et cetera. Het eerste deel geeft vaak aan om wat voor soort 'ding' het gaat (een beleidschrijver is een schrijver van beleid, zoals er ook boekenschrijvers en stukjesschrijvers zijn). Iets abstracter gezegd: de samenstelling AB van de woorden A en B betekent dus iets als 'B van A'.

Vaak wordt zo'n samenstelling echter geschreven als 'A B' – met een spatie. En dat is een soort krantenkopstijl voor 'A van B'; precies het omgekeerde dus. Want 'zeventien jarigen' betekent niet 'personen die zeventien jaar oud zijn', maar: 'zeventien personen die jarig zijn'. Een 'gevaarlijke stoffeninspecteur' is geen inspecteur van gevaarlijke stoffen, maar een gevaarlijke inspecteur. En een 'slecht nieuwsgesprek' is zeker geen goed gesprek.

Engelse ziekte

Er zijn trouwens ook woorden die juist steeds vaker *zonder* spatie worden geschreven, terwijl die er wel hoort te staan. Een bekend voorbeeld is 'zonder meer'. Maar de foute spaties rukken op, volgens sommigen door

de toenemende invloed van het Engels, waarin samenstellingen vaak los worden geschreven. Vandaar dat dit verschijnsel wel Engelse ziekte wordt genoemd.

Hoe langer de samenstelling, hoe vaker het fout gaat. Maar ook woorden als *dertigkilometerzone* en *freelancecontract* moeten aaneen worden geschreven - ook als een deel tussen haakjes staat: *(huis)vuilcontainers*. Dat geldt ook voor samenstellingen met bijvoeglijke naamwoorden: *alleenstaandeouderkorting*, *collectievelastendruk*, *eerstegeneratieallochtoon*, *grotestedenbeleid*, *hoogrendementsketel*, *langetermijninvesteringen*. En 'voedsel en waren autoriteit' moet natuurlijk zijn: 'voedsel- en warenautoriteit'.

In samenstellingen met eigennamen blijven de spaties staan, omdat eigennamen een eenheid vormen: *Tweede Kamerlid*. Dat is iets anders dan 'het tweede Kamerlid (dat vragen stelde)'.

Liggend streepje

Voor de leesbaarheid mag je een liggend streepje gebruiken in samenstellingen. Soms is dat zelfs verplicht: bijvoorbeeld als er 'klinkerbotsing' dreigt: als er twee klinkers naast elkaar komen die als één klank gelezen kunnen worden. Om te voorkomen dat de 'u' en de 'i' als 'ui' worden gelezen, schrijf je 'milieu-inspecteur'. Zo krijgen ook 'macro-economie' en 'duurzame-energieproject' een streepje.

Een streepje moet ook in samenstellingen met een afkorting ('it-afdeling'), een symbool ('het @-teken') of een cijfer ('65+-kaart'). Let erop dat in samenstellingen met 'categoriewoorden' ('hepatitis B-besmetting', 'categorie 1-bedrijf') de spatie blijft staan. Bij bekende afkortingen vervalt het streepje: *vinexlocatie*.

Ook vaste combinaties krijgen een streepje (*twee-onder-een-kapwoning*), samenstellingen met woordjes als *niet-*, *non-*, *bijna-*, *oud-*, *ex-* en *interim-* (*niet-rookster*, *oud-burgemeester*, *ex-verslaafde*), *-generaal*, *-president* en *-verbaal* (*directeur-generaal*, *minister-president*, *proces-verbaal*), en bijvoorbeeld '*De regering-Rutte*', '*het rapport-Van Traa*'.

En soms kun je beter een goed alternatief zoeken. *Ad-hoc-processen* en *ad-hocprocessen* mag allebei, maar iets als 'ongepande processen' is duidelijker.

Ten slotte

Hoe een detail zoals de spatie de betekenis bepaalt, blijkt ook uit de volgende voorbeelden.

Tenminste betekent 'althans, in ieder geval': 'Vermeulen is er niet; ik heb hem tenminste niet gezien.' *Mét* spatie betekent het 'minstens, minimaal': 'U moet ten minste de volgende stukken opsturen.'

Te veel betekent 'meer dan nodig': 'Er is te veel gedoogd'. *Teveel* is een zelfstandig naamwoord: 'het teveel aan regels'.

Tenslotte betekent 'per slot van rekening' ('Handhavers zijn tenslotte ook mensen'), maar *ten slotte* betekent 'tot slot' ('Ten slotte een woord van dank').

Uit onderzoek blijkt dat foute spaties leiden tot een trager begrip van teksten. Een goede reden om de Engelse ziekte te bestrijden, hoewel deze vaak zorgt voor hilarische krantenkoppen en opschriften. Wat te denken van 'Scheidsrechters te kort', 'Nijntje kussen voor vijf euro!', 'Weg om legging', 'Zwarte pieten pakken', 'Naakt modeltekenen' 'Buiten band kopen, binnen band gratis'.

Tip

Kijk eens www.spatiegebruik.nl